Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

10241
10242
10243
10244
10245
10246
10247
10248
10249

Ստ. Գանձակցի

Արտ դարձ նոտարի

29199
Ռ-75

Գորիս 1911

891.99
Ի-75

Ա. ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ

Աբու Լալա Մահարի

(ՊԱՍԻՏ)

Մասնաշար Ազգակ, թիւ 7

Կ. ՊՈԼԻՍ
1911

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԾԻՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ

2464

2083
39

2003

ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ

(ԱՐԱԲ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ X — XI ԴԱՐՈՒՄ)

Աբու Լալա Մահարին,
Հռչակաւոր բանաստեղծը Բաղդադի,
Երեք տասնեակ տարի ապրեց Խալիֆաների հոյակապ քաղաքում,
Ապրեց փառքի եւ վայելքի մէջ.
Հզօրների եւ մեծատունների հետ սեղան նստեց,
Գիտուններ եւ իմաստուններ հետ վէճի մտաւ,
Սիրեց եւ փորձեց ընկերներին.
Եղաւ ուրիշ-ուրիշ ազգերի հայրենիքներում, տեսաւ եւ դիտեց մարդկանց եւ օրէնքներ.
Եւ նրա խորաթափանց ոգին նանաչեց մարդուն, նանաչեց եւ խորագին ատեց մարդուն
եւ նրա օրէնքները:
Եւ որովհետեւ նա չունէր կին եւ երեխաներ՝ իր բոլոր հարստութիւնը բաժանեց աղքատներին, վերցրեց իր ուղտերի քարաւանը եւ մի գիշեր, երբ Բաղդադը քուն էր մտել Տիգրիսի նոնիաձաձկ ափերի վրայ,—գաղտնի հեռացաւ քաղաքից ...

ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ

Printed in Turkey

Առաջին Սուրահ

Եւ քարաւանը Աբու Լալայի աղբիւրի նման մեղմ կարկաջելով
Քայլում էր հանգիստ նիրհած գիշերով, հնչուն զանգերի անո՛ւշ ղողանջով

Հաւասար քայլով չափում էր ճամբէն այն քարաւանը ոլո՛ր ու մոլո՛ր,
Եւ ղողանջները ծորում քաղցրալուր, ողողում էին դաշտերը անդորր:

Մեղկ փափկութեան մէջ Բաղդադն էր նիրհում Չէնանթի շքեղ, վառ երազներով,
Գիւլստաններում բլբուլն էր երգում զազէլներն անո՛ւշ՝ սիրոյ արցունքով:

Շատրւանները քրքջում էին պայծառ ծիծաղով աղամանդեղէն,
Բոյր ու համբոյր էր խնկարկւում չորս կողմ Խալիֆաների քէօշքից բիւրեղէն:

Եւ քարաւանը օրո՜ր ու շորո՜ր զնգում էր առաջ ու ետ չէր նայում, —
Անծայր ճամբէն էր Աբու Լալային բիւր հրապոյրով կանչում, փայփայում:

— Գնա՛, միշտ գնա՛, իմ քարաւանս, և ետ մի՛ դարձիր, քայլէ՛, կանգ մի՛ առ,
Այսպէս էր խօսում իր սրտի խորքում Աբու Մահարին, մեծ բանաստեղծը:

Գնա՛ մենաւոր վայրերն ամայի, ազատ, կոյս և սուրբ, զմրուխտեայ հեռո՛ւն.
Դէպի արևը սլացի՛ր, գնա՛ և սիրտս այրի՛ր արևի՛ սրտում:

Ա՜խ, մնաք բարև չեմ ասում ես ձեզ, իմ հոր գերեզման, օրո՛ցք մայրական,
Իմ հոգին յաւէրժ խռով է ձեզ հետ, հայրենական յա՛րկ, յուշե՛ր մանկական:

Ես շա՜տ սիրեցի իմ ընկերներին և բոլոր մարդկանց՝ հեռաւո՛ր, մօտի՛կ,
Եւ սէրս հիմա իժ դարձաւ թունոտ, խայթում է սիրտս հուր ատելութեամբ:

Ատում եմ, ինչ որ սիրել եմ առաջ, ինչ որ տեսել եմ մարդու հոգու մէջ.
Մարդու հոգու մէջ համրել եմ հազար նողկանք ու գարշանք՝ զազի՛ր ու նանիր:

Բայց ես փախչում եմ գարշանքի հազար ու մէկերորդից — կեղծիքից ստոր,
Որ զարդարում է երեսը մարդու անմեղ սրբերի լուսապսակով:

Մարդկային լեզո՛ւ, դու որ երկնային լազուր շղարշով, բոյրով, համբոյրով
Ծածկում ես մարդու դժոխքը հոգու—թոթ՛վել ե՞ս արդեօք ճշմարիտ մի խօսք:

Մարդկային լեզո՛ւ, թունաւոր սլաք, մեղրի ծորանքով սիրտս խոցեցիր,
Իմ հոգում մեռաւ սիրոյ մի երկինք, մի վառ արեգակ, և՛ յո՛յս, և՛ հաւատ:

Գնա՛ անապատ, իմ քարաւանս, վա՛յրի, ամա՛յի անապատն այրուող,
Եւ ինչանի՛ր այն պղնձացած շէկ ժայռերի տակ, գազանների մօտ:

Խփե՛մ վրանս, օձ-կարիճների բների վրայ խփե՞մ վրանս,
Այնտեղ բիւր անգամ, և ապահով է, և քաղցր ու անդորր, քան թէ մարդ-
կանց մօտ:

Քան թէ ընկերի կուրծքը խաբուսիկ, ուր դնում էի գլուխս սիրով,
Կուրծքը ընկերի, որ շղարշում է անդարձ կորստեան անդունդը ստի:

Այնքան ժամանակ, որքան արևը կ՛այրէ Սինայի ճակատը խրոխտ,
Եւ անապատի դեղին շեղջերը ալիքների պէս յորձանքներ կը տան —

Ես չեմ ցանկանայ տեսնել երեսը մարդկանց, ընկերի, հարազատների,
Ես չեմ ցանկանայ տեսնել ու լսել նրանց գործերը՝ չա՛ր, ունա՛յն, պատի՛ր...

Եւ վերջին անգամ Աբու Մահարին ետ դարձաւ նայեց նիրհած Բաղդադին,
Գարշանքով շրջեց ճակատը կնճռոտ և փարեց ուղտի թաւ պարանոցին:

Սիրով գուրգուրեց, ջերմ շրթունքներով համբուրեց ուղտի աչքերը վշիտ,
Եւ թերթիչներից նորա կախուեցին անզուսպ արցունքի երկու այրող շիթ:

Անո՜ւշ զնգոցով, հանգիստ, միաչափ մեղմ օրօրում էր այն քարաւանը,
Քայլում էր առաջ դէպի անապատ, կուսական ափե՜ր, անյայտ հեռուներ...

Երկրորդ Սուրահ

Եւ ոլորւում էր այն քարաւանը բարձր արմաւենիների շարքերի միջով,
Փոշի էր հանում, փոշու քարաւան, և բարակ քամին վարում էր փոշին:

— Գնա՛, քարաւան, ի՞նչ ենք մենք թողել, որ ափսոսանքով նայենք մեր ետև.
Այսպէս էր խօսում իրեն սրտի հետ Աբու Մահարին, մեծ բանաստեղծը:

Ի՞նչ կայ մեր ետև, որ մենք կարօտով ետ դառնանք նորից, իմ քարաւանս,
Թողել ենք ընկե՞ր, կի՞ն ու բարեկա՞մ, փառք ու ընտանի՞ք և հարստութի՞ւն,

Թողել ենք մարդկա՞նց, համանք հայրենի՞ք, օրէնք, իրաւունք և արդարութի՞ւն.
Քայլէ՛, կանգ մի առ. թողել ենք միայն շղթայ ու կապանք, կեղծիք ու պատրանք:

Եւ կինն ի՞նչ է որ...խորամանկ, խաբող, արիւնարբու սարդ, յաւիտեան նանիր,
Որ հացդ է սիրում, համբոյրի մէջ թոյն և քո գրկի մէջ ուրիշին ծախւում:

Խարխուլ մակոյկով յանձնւիր ծովին, քան թէ հաւատա կնոջ երդումին,
Նա-կաւա՛տ, վարա՛ր, մի չքնաղ դժոխք, նրա բերանով Իբլիսն է խօսում:

Դու երազել ես աստղը հեռաւոր, հրեշտակաթև շուշանը մաքուր,
Որ քո վէրքերին բալասան լինի, կեանքի ցաւի տակ ոսկէշող երազ:

Դու տենչացել ես լոյս-ափերի մէջ՝ քեզ իրեն կանչող աղբիւրի երգին,
Անուշ արտասուել երկնային կրծքին և անմահութեան ցօղն ես երազել,

Բայց սէրը կնոջ ծարաւած հոգուդ աղ-ջուր է տալիս, որ միշտ տոչորւիս,
Հուր-տափանքի մէջ յաղթական կնոջ մարմինը լիզես և չյագենաս:

Օ՜, կնոջ մարմին պազշոտ, օձեղէ՛ն, դիւական անօթ չարի, ոճիրի,
Դու, որ մսեղէն դառն հաճոյքով խաւար ես դարձնում արևը հոգու:

Ատում եմ սէրը՝ յաւիտեան խոցող, յաւիտեան այրող ովկիանը կրքի,
Այդ քաղցր թոյնը, որով արբողը ստրուկ է դառնում և կամ բռնակալ:

Ատում եմ սէրը՝ մահի պէս անգութ, միշտ բեղմնաւորող չարիքը անսանձ,
Աղբիւրն անսպառ որ կուտակում է աշխարհի վրայ տիղմը եղեռնի:

Ատում եմ կնոջ, համբոյրը նրա, գարշում եմ շողում, պիղծ զգւանքներից,
Փախչում եմ նրա ճահիճ-մահիճից և անիծում եմ երկունքը նրա:

Երկունքը դաժան և յաւէրժական, որ հեղեղում է վտառն իժերի,
Որոնք խայթում են, բզկտում իրար, տափանքով ժահրոտ աստղերը պղծում.

Սրիկայ է նա, ով հայր է լինում, ով երջանկաւէտ ոչնչութիւնից,
Գոյութեան կոչում թշւառ հիւլէին և գլխին վառում գեհենը կեանքի:

«Իմ հայրը իմ դէմ մեղանչեց, սակայն ես ոչ որի դէմ չմեղանչեցի». *)
Այս իմ կտակը թող գրի շիրմիս, եթէ ունենամ շիրիմ լուսնի տակ:

Այնքան ժամանակ, որքան որ ծովը կը փարէ զմրուխտ ափերն հէջազի,
Ես ետ չեմ դառնայ կնոջ մօտ երբեք, ես չեմ կարօտնայ թովչանքին նրա:

Կը զգւեմ վայրի տատասկը դժնեայ և կ՚համբուրեմ փշերը նրա,
Գլուխս կը դնեմ այրող ժայռերին և կուլամ նրանց ջերմ կրծքի վրայ...

Եւ քարաւանը մեղմիկ զօղանջով չափում էր ճամբէն ոլո՛ր ու մոլո՛ր,
Հանգիստ ու անդորը գնում էր առաջ դէպի անապա՛տ, ոսկեղէն հեռո՛ւն:

Ջանգակները, ասես, հեկեկում էին և ծորում հա՛տ-հա՛տ հնչուն արցունքներ,
Քարաւանն, ասես, լալիս էր անուշ, ինչոր Մահարին սիրել, թողել էր:

Եւ զեփիւռների սրինգները մեղմ գեղգեղում էին Շարգիներն անո՛ւշ
Սիրոյ վէրքերի, վշտոտ կարօտի և երազական քնքուշ թախծանքի:

---

*) Այս տողը գրուած է բանաստեղծի շիրմի վրայ:

Եւ Աբու Լալան խորհում էր մռայլ և նրա վիշտը անծայր և անվերջ,
Ինչպէս իր ուղին, որ գալարւում է, ձգւում է անծայր և վա՛խճան չունի:

Իր հոգու խորքում թախծում էր անյոյս Աբու Մահարին օրե՜ր, գիշերնե՜ր,
Հայեացքը յառած անյայտ աստղերին՝ հիւսելով անծայր ճանապարհի հետ:

Եւ ետ չէր նայում անցած ճամբէքին և չէր ափսոսում թողած-անցածին,
Ողջոյն չէ՛ր վերցնում, ողջոյն չէ՛ր տալիս անցնող ու դարձող քարաւաններին...

Գրիգոր Սուրան

Եւ քարաւանը Աբու Լալայի աղբիւրի նման մեղմ կարկաչելով
Հեզ լուսնկայի շողերի միջով քայլում էր առաջ հանգի՛ստ ու անդո՛ր:

Եւ լուսինն, ինչպէս ջէննաթի մատաղ փէրիի կուրծքը՝ պայծա՛ռ, լուսափա՛յլ,
Մերթ ամաչելով պահւում էր ամպում և մերթ թրթռուն շողում էր ջրաղ:

Ծաղկունքը բուրեան նիրհ էին մտել՝ զարդավառ շքեղ աղամանդներով,
Գուրգուրում էին քնքուշ մրմունջով ծիածանաթև հաւքերը իրար:

Մեխակի բոյրով հովն էր փսփսում հէքեաթերն հազար ու մէկ գիշերայ,
Արմաւն ու նոճին անո՜ւշ քընի մէջ օրօրւում էին ճամբէքի վրայ:

Հովի զրոյցին ականջ դնելով Աբու Մահարին խօսում էր անծայն.—
«Աշխարհն էլ, ասես, մի հէքեաթ լինի՝ անսկի՛զբ, անվե՛րջ, շքե՛ղ դիւթական:

Եւ ո՞վ է հիւսել հէքեաթն այս վսեմ, հիւսել աստղերով, բիւր հրաշքներով,
Եւ ո՞վ է պատմում բիւր բիւր ձևերով՝ անդո՛ւլ և անխոնջ՝ այսպէս թովչանքով:

Ազգեր են եկել, ազգեր գնացել և չեն ըմբռնել իմաստը նրա,
Բանաստեղծներն են փորը ինչ հասկացել և թոթովում են հնչիւնները անմահ:

Ոչ ո՛ք չէ լսել սկիզբը նրա, և չէ՛ լսելու վախճանը նրա,
Ամէն հնչիւնը դարեր է ապրում, ամէն հնչիւնին վերջ, սկիզբ չկայ:

Բայց ամէն մի նոր ծնւածի համար նորից է պատմւում հէքեաթն այս շքեղ,
Նորից սկսում և վերջանում է ամէն մի մարդու կեանքի հետ մէկտեղ:

Դեանքը երազ է, աշխարհը՝ հէքեաթ, ազգեր, սերունդներ — անցնող քարաւան,
Որ հէքեաթի մէջ, վառ երազի հետ քայլում է անտես դէպի գերեզման:

Կոյր ու գուլ մարդիկ, առանց երազի, առանց լսելու հէքեաթն այս ոսկի,
Իրար կոկորդից պատառ էք հանում և իրար հրում դէպի գերեզման:

Ձեր օրէնքները — լուծ ու խարազան և անելք մի ցանց խօլական սարդի,
Եւ որոնց ժանրով թունաւորում էք երազն այս գողտրիկ, հէքեաթն այս վսեմ:

Եղկելի մարդի՛կ, փոշի կը դառնան ձեր չար սրտերը, ձեր գործերը սին,
Եւ ժամանակի ծեռքը անտարբեր կը սրբէ, կ՛աւլէ ձեր հետքերն արնոտ:

Եւ ունայնաշունչ հողմը կը շաչէ ձեր գերեզմանի քարերի վրայ,
Իսկ վայելելու դուք միշտ ապիկար երազն այս չքնաղ, հէքեաթն այս շքեղ...»

Գոհար աստղերի քարաւանները թափառում էին երկնի ճամբէքով,
Եւ ղողանջում էր ողջ երկինքն անհուն՝ աստղերի շքեղ, անշէջ զնգոցով:

Եւ արար աշխարհ լցուած էր, դիւթուած ղողանջիւններով յաւէրժ, երկնայի՛ն,
Եւ վերասլաց լսում էր հոգով Աբու Մահարին վսեմ ղողանջին:

—Գնա՛, քարաւանս, մեղմ հնչիւններդ հիւսելով երկնի լոյս ղողանջի հետ
Վիշտս տուր հովին, քայլէ՛ բնութեան ծոցը մայրական և մի՛ նայիր ետ...

Տա՛ր ինձ լուսազգեստ մի հեռո՛ւ եզերք, անյա՛յտ, հեռաւո՛ր, մենաւո՛ր ափեր,
Սուրբ մենակութիւ՛ն դու իմ՛ օազիս, դո՛ւ երազների աղբիւր զովաշունչ:

Լռութեան երկինք, խօսի՛ր դու ինձ հետ աստղերիդ լեզուով և ամոքի՛ր ինձ,
Գուրգուրի՛ր հոգիս՝ աշխարհից խոցուած, մարդուց խայթուած հոգիս վիրաւոր:

Իմ մէջ այրւում է մի անյագ կարօտ, յաւիտեան լացող կարեկից մի սիրտ,
Եւ իմ հոգում կայ մի շքեղ երազ, և սուրբ արտասուք, և սէր անսահման:

Ոգիս ազատ է, ես չեմ հանդուրժում իմ վերայ իշխող ո՛չ մի զօրութեան,
Եւ ո՛չ մի սահման, և ո՛չ մի օրէնք, ո՛չ չար ու բարի և ո՛չ դատաստան:

Իմ գլխու վերև չ՛պէտք է լինի ո՛չ մի հովանի, ո՛չ մի իրաւունք,
Եւ իմ կեանքից դուրս ամէն ինչ բանդ է, և ստրկացում, և բռնաղատում:

Ես կ՛ուզեմ լինել անսահման, ազատ, անպարտք, անիշխան, այլև անաստուած,
Հոգիս տենչում է միա՛յն, միմիա՛յն անհուն, անպարփակ մեծ ազատութեան»:

Եւ քարաւանը քայլում էր առաջ և երա վերև շողշողում էին
Մանկան ժպիտով աստղերը պայծառ — այն յաւէրժավառ աստղերը ազա՛տ:

Զուլալ գիշերին դիւթական ցոլքով փայլում էր ճամբէն փերուզեայ հեռուում,
Եւ քարաւանը օրօ՛ր ու շորո՛ր քայլում էր անդորը փերուզեայ հեռուն...

Զորորդ Սուրահ

Գիշերն ահարկու, և՛ սև, և՛ հսկայ մի թռչունի պէս թևերը փռեց,
Անծիր թևերը իջան, ծածկեցին քարաւանն, ուղին և դաշտերն անափ:

Եւ հորիզոնից մինչ հորիզոններ մռայլ ամպերով երկինքը լցեց,
Չէին շողշողում լուսին ու աստղեր, խաւարն, ասես թէ՝ խաւարով պատած:

Եւ հողմերն ահեղ նժոյգների պէս՝ սանձարձակ, վայրի արշաւում էին,
Յորձանքներ տալով, և հողմն ու փոշին այրւած դաշտերից խառնում ամպերին:

Հազար ձայներով և մահասարսուռ շառաչում էին և աղաղակում,
Ասես, վիրատը գազաններ էին, մռնչում-ոռնում հողմերի բերնով:

Եւ ծորերի մէջ գալարւում էին և արմաւենու անտառների մէջ,
Հեծեծում էին հողմերը տխուր, ասես թէ՝ մի սիրտ ողբալիս լինէր:

— Գնա՛, քարաւան, հողմերի դիմաց անընկուն գնա՛, քայլէ՛, կանգ մի՛ առ.
Այսպէս էր խօսում իր սրտի խորքում Աբու Մահարին, մեծ բանաստեղծը:

Շառաչէք գլխիս, ամեհի հողմեր, դուք, մրրիկներ, պայթեցէք գլխիս,
Ես բաց ճակատով ծեր դէմն եմ կանգնած, զարկեցէք ճակտիս, ես վախեցող չեմ:

Ես ետ չեմ դառնայ պիղծ քաղաքները, ուր բազմաժխոր կրքերն են եռում,
Քաղաքներն արնոտ, ուր մարդը դաժան յօշոտում է միշտ իր նմաններին:

Իմ անտուն գլուխ, դու տուն չես դառնայ, ինքդ մարեցիր օճախդ հայրերի,
Վա՜յ նրան, ով որ տուն ու տեղ ունի, կապւած է շան պէս իրեն տան շէմքին.

Արշաւէ՛ք, հողմե՛ր, իմ հօր տան վրայ, քանդէ՛ք, աւերէ՛ք հիմքերը նրա,
Եւ փոշին ցրէ՛ք մեծ աշխարհով մէկ.— անծայր ճամբէն է իմ տունը հիմա;

Մենակութիւնն է իմ հայրենիքը, երկինքն աստղաբիր — յարկս հայրական,
Եւ քարաւանն է իմ տունը հիմա, և իմ հանգիստը — ճամբէս անկայան:

Դու կախարդ ճամբայ, յաւիտեան անյայտ, յաւիտեան ղիւթող իմ նոր հայրենիք
Տա՛ր ինձ,— իմ սիրտը յաւիտեան լացող, այնտեղ, ուր աչքը չի տեսել մարդու:

Բարեկամներից հեռո՜ւ տար դու ինձ, որոնք անկշտում մոծակների պէս
Հետեւում են քեզ, երբ արիւն ունիս, իսկ երբ ցամաքես, կ՚մոռանան քեզ:

Իմ ընկերներից հեռո՜ւ տար դու ինձ, նրանց սուտ սիրուց դու պաշտպանիր ինձ,
Ես ոսոխներիս լաւ եմ ճանաչում, գիտեմ պաշտպանւել նրանց դաշոյնից:

Իմ բիւր վէրքերը ո՞վ կ՚նիւթէր ինձ, թէ չ՚լինէին ընկեր, բարեկամ,
Որոնք համբոյրով սիրտս բացեցին, որոնք համբոյրով խայթեցին նրան:

Ի՞նչ է ընկերը — յաւէտ բամբասող, միակ խուզարկու հետքիդ, քայլերիդ,
Ծանօթ շները չեն հաչում վրադ, ծանօթ մարդիկ են հաչում քո վրայ:

Ի՞նչ է ընկերը — լաւիդ նախանձող, նենգ ու չարակամ, մահիճդ պղծող,
Իմ ազնիւ ծոցում ես օձ սնուցի... Թո՛ւր, քարաւան, էլ ետ մի՛ դարձիր:

Եւ ո՛ւր որ կ՚երթաս, այնտեղից նորէն գնա՛ ու գնա՛ առանց հանգրւան,
Իմ բարի ճամբա՛յ, տա՛ր ինձ, կորցրո՛ւ, չքւիր, տանջանքս ո՛չ ոք չ՚տեսնի:

Ի՞նչ կայ մեր ետև, որ մենք կարօտով ետ դառնանք նորից, իմ քարաւանս,
Թողել ենք մենք փա՞ռք, զանձ ու հայրենի՞ք, թողել ենք օրէ՞նք և արդարութի՞ւն,

Թողել ենք մարդկա՞նց, համայնք ու ամբո՛խ, դատ ու իրաւունք և իշխանութի՞ւն,
Քայլէ՛, կանգ մի՛ առ — թողել ենք միայն շղթայ ու կապանք, կեղծիք ու պատրանք...

Եւ ի՞նչ է փառքը,— այսօր քեզ մարդիկ կ՚բարձրացնեն եղջիւրներից վեր,
Վաղը նոյն մարդիկ քեզ վայր կ՚նետեն սմբակների տակ ճմլելու համար:

Ի՞նչ է պատիւը, յարգանքը մարդկանց.— պատուում են ոսկուց և վախից միայն,
Իսկ երբ սայթեցիր, կոշիկիդ փոշին մեծ մարդ է դառնում և քեզ հարւածում:

Եւ ի՞նչ է գանձը, որով յիմարը տիրում է մարդկանց, և սէր, և հանճա՛ր,—
Բիւրաւորների քամած արիւնը, որբի արտասուքը, մեռելների միս:

Հայրենիքն ի՞նչ է—յաւէրժական բա՛նդ, պատերազմի դա՛շտ, նախնիը ու արիւն,
Եւ նրա համար անխիղճ հզօրը քիւր կառափներից բուրգեր է կանգնում:

Ատում եմ, աւա՜ղ, և հայրենիքը, պերճ արօտավայրն լիրբ հարուստների,
Որի հողն արնոտ անդուլ հերկողը չոր քար է կրծում իր հացի կողքին:

Ատո՛ւմ եմ, ատո՛ւմ ամբոխին ռամիկ մեծ, յիմարն է նա, ստրուկ, բռնակա՛լ,
Ոգին հալածող, բռնութեան խարիսխ, յիմարութեան մէջ զօրաւոր գազան:

Ի՞նչ է համայնքը — թշնամու բանակ և մարդը այնտեղ շղթայւած գերի,
Ե՞րբ է հանդուրժել հոգուդ թռիչքին և սլացումին նա վեհ մտքերի:

Նողկալի համա՛յնք, հեղձուցիչ օդա՛կ, քո չարն ու բարին — ահեղ խարազան,
Մի անհուն մկրատ բոլորին խուզող՝ միահաւասար և միանման:

Ի՞նչ օրէնքը՝ բիրտ ուժեղների այդ սուրը դաժան՝ մարդկանցից օրհնած,
Անզօրի գլխին կախւած յաւիտեան, խեղճին խողխողող, հզօրին պաշտպան:

Բոլոր զայրոյթով զզո՛ւմ եմ, ատում մարդկանց օրէնքը և իրաւունքը,
Օրէնքով մորթում, բռնաբարում են և իրաւունքով լկում, կեղեքում:

Տա՛ր ինձ, ազատի՛ր, ծածկի՛ր ինձ անհետ մարդկանց արիւնոտ արդարութիւնից.
Թո՛ղ որ վագրերը իմ սիրտը պատռեն, արդարութիւնը քան թէ փրկէ ինձ:

Զզո՜ւմ եմ, ատո՜ւմ իշխանութիւնը — պատերազմների յաւէրժ յերիւրող,
Անյա՛գ վաշխառու, անկուշտ ծրիակեր, արեան բաղանիք, սերունդներ լափող:

Անցած դարերի, գալիք դարերի մեծ դահիճն է նա և մեծն աւազակ,
Սարսափներ վիժող, ոխակալ վոհմակ, հազարաճիրան մոլի բորենի:

Նա փշրում է միշտ մեր ուսերը վար, ամէն ուր հասնում ճզմում է մարդուն,
Եւ հրէշի պէս կրծքիս է նստել, բռունցքն է ահեղ սղմել ճակատիս:

Եւ ամէն ինչ է իշխանութիւնը — իրաւունք, օրէնք և արդարութիւն,
Նա ինքն է խիղճը, և չարն ու բարին, իսկ դու — գերեզման, դու—ոչնչութիւն:

Մեր ամէն քայլին շղթայ է դրել, փականք է դրել մեր լեզվին, մտքին,
Եւ արդարութեան դաժան անունով կախում ու մաշկում ծերին, մանուկին:

Ապիկար մարդի՛կ, ստրուկ ու վախկո՛տ, ո՞վ տուեց սուրը նմանիդ ծեռքին,
Ո՞վ տուեց նրան վրէժի իրաւունք՝ իշխել, խողխողել իր նմաններին:

Տա՛ր ինձ, քարաւա՛ն, լժերին յանձնի՛ր, թաղի՛ր հէգ սիրտս աւազների տակ,
Տա՛ր ինձ, ազատի՛ր իշխանութիւնից, ազատի՛ր նրա հովանուց վայրագ...»

Թոլ կայծակները հրեղէն սրով ծատում էին վաշտերն ամպերի,
Եւ արշաւասոյր՝ փշրում էին հեռաւո՛ր, անտես լեռների ճակտին:

Եւ մրրիկները մռնչում էին, արմաւն ու նոճին շաչում, շառաչում,
Եւ քարաւանը արա՛գ, սրընթա՛ց, զի՛լ, քառատրոփ վազում էր, թռչում:

Վազո՛ւմ էր, թռչո՛ւմ, զրընգ հա՛ զրընգ, փոշու ամպերով ծածկելով ճամբէն,
Ասես, փախչում էր չար իշխանութեան քինոտ բռունցքից, որ չհասնի իրեն...

40883
39

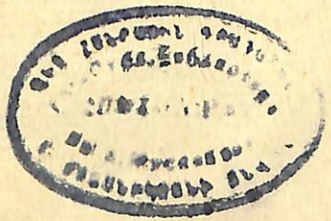

Հինգերորդ Սուրահ

Եւ միջօրէի բարկ արեւի տակ խիստ բուրում էին նարճիս ու զաթար,
Եւ քարաւանը փոշու մէջ կորած, քրտնաթոր, յոգնած քայլում էր դանդաղ:

— «Գնա՛, քարաւան, խորշակ ու մրրիկ ճեղքելով անցի՛ր, մտիր անապատ.
Այսպէս էր խօսում զայրացած սրտում Աբու Մահարին, մեծ բանաստեղծը:

Թո՛ղ անապատի տաք հողն իմ դէմ գայ, աւազի վրայից հետքերս ջնջէ,
Որ մարդը երբեք տեղս չգտնի, իմ շնչած օդը մարդը չը շնչէ:

Այնտեղ մարդկանցից ապահով կըլնեմ, էլ ո՞ւմից միթէ ես երկիւղ ունեմ,
Թող որոտընդոստ մռնչիւններով վազը ու առիւծ արշաւեն իմ դէմ:

Տեսնում եմ ահա՛ շէկ առիւծներին դեղին շեղջերից աչքիս են նայում,
Տեսնում եմ նրանց, որոնց ոսկեղէն բաշերից հողմը կայծեր է պոկում:

Արի՛ք, կանչում եմ, ես փախչողը չեմ, արի՛ք, լափեցէ՛ք սիրտս վիրաւոր,
Ես ետ չեմ դառնայ մարդկանց մօտ երբեք, դուռը չեմ բաղխի մարդու նենգաւոր:

Մարդկանց մօտ պէտք է աչալուրջ լինիս, միշտ ոտքի վրայ և սուրը ձեռքիդ,
Որ քեզ չ՛ըլլկեն, քեզ չ՛յօշոտեն թէ՛ բարեկամդ և թէ թշնամիդ:

Մարդիկ ի՞նչ են որ... դիմակաւոր դեւեր, ժանիքներ ունեն, անտես ճիրաններ,
Սմբակներ ունեն և որոնող են, և նրանց լեզուն — թունաւոր սուսեր:

Եւ ո՞վ են մարդիկ.—մի պատառ հացիդ հազար աչք ծգող, քրտինքդ լափող,
Անկումիդ ուրախ, մատնիչ, ուրացող, աղէսների հօտ և դահի՛ճ, դահի՛ճ,

Թշուառութեան մէջ, աղքատութեան մէջ փոքրոգի՛, բծնո՛ղ, վանաւո՛ղ. քոո՛ւ,
Հարստութեան մէջ անգո՛ւթ, սեծամի՛տ և ամբարտաւան և վրիժառու:

Հարբելով մէկ մէկ անթիւ քայլերը իմ քարաւանի, իմ անծա՛յր ճամբու,
Անթիւ քայլերը չեն հասնում չափին մի օրում գործած յանցանքին մարդու:

Ասում եմ ա՛հա և արևելքին, հիւսիս հարաւին և արևմուտքին,
Որոնց հողմերը՝ իրար հետ ներհակ՝ լսում են մէկտեղ իմ արդար խօսքին:

Լսէ՛ք ու տարէ՛ք խօսքս հրեղէն, թո՛ղ ծովերից ծով աշխարհն իմանայ,
Որ աւելի վա՛տ, աւելի զազի՛ր, քան մարդը դաժան՝ այդ մարդն է նորից;

Սիրում ե՛մ, սիրո՛ւմ գայլին, չախկալին, բայց մարդուն սիրել չեմ կարող երբեք,
Ո՞վ է ինձ տանջել նրա չափ անգութ, և ո՞վ է լակել նրա չափ արիւն:

Լաւերն աշխարհում գոհւում են, մեռնում վատերի համար և վատերն յաւէրժ
Տանջում են, ըլլկում մի բուռ լաւերին,— և կեանքի արտում որոմն է անում;

Ասիրատ աշխա՛րհ, ուր հզօր ոսկին դարձնում է գողին պատուաւոր, ազնիւ.
Ապուշին՝ հանճար, վախկոտին՝ կտրիճ, տգեղին՝ գեղեցիկ և պոռնիկին՝ կոյս:

Մարդկային աշխա՛րհ, ուր ամենուրեք հզօրի առաջ թոյլը մեղաւոր,
Եւ մարդը տգեղ՝ ինչ որ անում է այս գարշ աշխարհում սոսկ նիւթի համար:

Սոսկ նիւթի համար, նրան միշտ գերի, և թաթն արիւնոտ աստուածացնող.—
Ահա մարդը միշտ՝ պատկերն Աստծու, սակայն իրապէս Շէյթանի վիժածք:

Այնքան ժամանակ, որքան աստղերը անշէջ թարթում են լուռ անապատին,
Եւ գալարւում են շեղջերն աւազի, շչո՛ւմ ու ճչո՛ւմ նման օձերին.—

Ես չեմ ուզենայ ողջունել մարդկանց, դէպի համայնքը ես ետ չեմ դառնայ,
Բորենիները թող ինձ յօշոտեն, բոցոտ հողմերը շաչեն ինձ վրայ:

Փախի՛ր, քարաւան, այդ պոռնկութեան լպի՛րշ ու արբշի՛ռ, ցո՛փ խնոյքներից,
Ստի և կեղծի հրապարակներից և վաճառանքի պիղծ շուկաներից:

Կնոջի՛ց, սիրո՛ւց, համայնքի՛ց փախի՛ր, արդարութիւնից, վրէժի՛ց փախիր,
Փախի՛ր ընկերից և հայրենիքից, փախի՛ր, կանգ մի՛ առ մարդկանց ստերից.

Գնա՛, քարաւան, սմբակներիդ տակ տրորի՛ր, կոխի՛ր օրէ՛նք, իրաւո՛ւնք,
Եւ ճանապարհիդ փոշիով ծածկիր, թէ՛ չարն ու բարին, թէ՛ իշխանութիւն»...

Իրենց աղեղի պարանոցները՝ ուղտերը լարած նետերի նման,
Զի՛լ վազում էին և իրենց յետքից թողնելով անծայր փոշու քարաւան:

Զի՛լ վազում էին խանձուած դաշտերով դէպի անյա՛յտը, դէպի հեռաստան,
Եւ ծածկում էին փոշու ամպերով անծի՛ր դաշտերը, քաղաք ու աւան:

Կարծես՝ վախեցած փախչում էր արագ, առանց հանգրաւան, Աբու Մահարին,
Կարծես՝ օրէ՛նքը, կինն ու համայնքը նրան կրընկկոխ հետևում էին:

Եւ քարաւանը զրընգ հա՛ զրընգ՝ առանց նայելու անցնում էր անդարձ
Բուրգերի տակով մեծ քաղաքների՝ հացի ու կրքի ժխորով լցած:

Վազում էր արա՛գ՝ յիմարութեան մէջ դարեր քարացած գիւղերի մօտով,
Վազում էր անդուլ դէպի անապատ ոսկէշող աստղի անզուսպ կարօտով:

Քարաւանն հերսոտ՝ օրերը — գիշերներ չափում էր ճամբէն ոլո՛ր ու մոլո՛ր,
Եւ հոգու խորքում Աբու Մահարին խորհում էր ցասկոտ՝ ճակատը խոլոր:

Եւ լալիս էր նա առանց արցունքի և նրա վիշտը անհուն ու անվերջ,
Ինչպէս իր ուղին, որ գալարւում է, ծգւում է անծա՛յր և վախճան չունի:

Եւ ետ չէր նայում անցած ճամբէքին և չէր ափսոսում թողած, անցածին,
Ողջո՛յն չէր վերցնում, ողջո՛յն չէր տալիս անցնող ուղարձող քարաւաններին...

Վեցերորդ Սուրան

Եւ քարաւանը Աբու Լալայի Արաբստանի մեծ անապատի
Դարբասների մօտ կանգ առաւ յոգնած...

Եւ անապատի հորիզոնների հեռո՛ւ ափերը հրդեհւում էին,
Մութն հաւաքում էր փէշերը թաւշեայ, բոցեղով բոսոր երկինքն էր ծփում:

Եւ Աբու Լալան քարաւանի մօտ նստեց մենաւոր, հանգիստ և պայծառ,
Ոսկի ժայռերին գլուխը յենած՝ հայեացքը սուզած լուսեղէն հեռուն:

— Օ, ի՞նչ ազատ եմ, անսահման ազա՛տ, մի՞թէ կարող է անապատը մեծ
Պարփակել, գրկել իր ափերի մէջ ազատութիւնս՝ անե՛զր, անհո՛ւն:

Ո՛չ մի մարդկային ձեռք ինձ չի հասնի, ո՛չ մի մարդկային աչք ինձ չի տեսնի,
Օ՜ ազատութի՛ւն, դու դրախտային չքնաղ վարդերի լուսեղէն բուրմունք:

Քո լոյս վարդերով դու պսակի՛ր ինձ, վառի՛ր չահերդ իմ տխուր հոգում,
Օ՜, ազատութի՛ւն, դու դրախտային վառ բլբուլների անմահ Ալ Կօրան:

Զքնաղ անապա՛տ, դու միայնութեան ոսկեղէն աշխարհ, քեզ հազա՛ր ողջոյն,
Անարատ հողե՛ր, ուր մարդը մարդուն չէ լըլկել երբեք, օրհնեա՛լ լինիք դո՛ւք:

Տարածի՛ր անծիր, փռի՛ր աւազիդ անափ ծովերը աշխարհի վրայ,
Ծածկի՛ր ողջ մարդկանց, քաղաքները ժանտ, ծածկի՛ր աւանները, քէօշք ու
խրճիթները:

Վիշապ-հողմիդ հետ ազատութիւնը թո՛ղ զահակալէ աշխարհի վրայ.
Եւ ոսկեվառէ վսեմ արեւը աշխարհասփիւռ ազատութիւնը:

Հազա՛ր ու հազար հրաշալիքներով և հրաբորբոք հրապոյրներով
Ոսկի վարսերը անծայր տարածած՝ Շէմս Արևն ելաւ, Աստծուց հզօր:

Եւ վեհ արևի աչքերի առաջ փուեց, ծաւալուեց անապատը մեծ,
Վառ վառ հուրհրաց, ինչպէս տիտանեան, հսկայ առիւծի ոսկեղէն մորթի.

— Սալա՛մ քեզ, Արև՛, շիւքը բիւրաբիւր, դո՛ւ, իմ անմահ մայր, մայրա-
կան դու գի՛րկ,
Դո՛ւ միակ բարի, դո՛ւ յաւէտ գթոտ, դու միակ իմ սէր, դո՛ւ միայն ս՛ուրբ, սո՛ւրբ:

Դո՛ւ, որ հիացքով և անմահութեամբ լցրեցիր հոգին մեծ Զօրօաստրի,
Ահա՛ իմ հոգին—մի ծարաւ բողբոջ, թափի՛ր նրա մէջ քո պուրպուր գինին:

Տիեզերական դու անհուն բաժակ՝ ոսկի արբեցման և երանութեան,
Դո՛ւ՝ անհուն բաժակ հրապոյրների և հրճւանքի անմահ գինով լի:

Հարբեցրո՛ւ ինձ, հարբեցրո՛ւ ինձ, քո անմահ գինով հարբեցրո՛ւ ինձ,
Մոռանամ մարդուն, վիշտն ու չարիքը, սուտն ու մոայլը մոռնամ յաւէ՛րժ:

Տիեզերական հազարահանդէս դու մեծ խրախճանք, դո՛ւ, բարի արև,
Թաւարների դէմ անյաղթ ախոյեան, դու Աստծուց հզօր, դո՛ւ ուրախութի՛ւն:

Քո երջանկութեամբ, քո յաւէրժութեամբ, քո պայծառութեամբ հարբեցրու ինձ,
Եւ քո բուրալից լոյս անուրջներում տո՛ւր ինձ անցեալի անզարթ մոռացում:

Դո՛ւ միակ բարի, դու յաւէտ գթոտ, դո՛ւ միակ իմ մայր, դու միայն սուրբ, սո՛ւրբ,
Մահը խորտակող, գարունների մա՛յր, դո՛ւ գերահրաշ, միա՛կ գեղեցիկ:

Ես սիրո՞ւմ եմ քեզ, ես սիրո՞ւմ եմ քեզ, կիզի՛ր, խոցի՛ր ինձ հրեղէն սիրով.
Եւ ոսկեճաճանչ վարսերդ շքեղ փռի՛ր ինձ վրայ և գուրգուրի՛ր ինձ:

Եւ արիւնոտի՛ր իմ շրթունքները քո հրդեհավառ լոյս համբոյրներով,
Երջանկասփիւռ քո հուր գիրկը բա՛ց, ես սիրաբորբոք թռչո՞ւմ եմ քեզ մօտ:

Իմ ազնիւ ուղտե՛ր, ոտքի կանգնեցէ՛ք, դարձաւ Մահարին իր քարաւանին,
Եւ թօթափեցէ՛ք ձեր սրունքներից ստրուկ աշխարհի զազրելի փոշին:

Օ՜ վերջին անգամ լսէ՛ք իմ խօսքը.— ատո՞ւմ եմ ես ձեզ, հեռաւոր մարդի՛կ,
Գարշո՛ւմ եմ, ատում ձեր կրօնները, ձեր լաւն ու վատը, ձեր չարն ու բարին·

Որոնք միմիայն շղթայ են կռում և ստրկութեան զնդանները կոփում:
Օ՜ վերջին անգամ ատո՞ւմ եմ ես ձեզ, և յաւէրժ, յաւէրժ ատո՞ւմ եմ ես ձեզ:

Եւ թող խլանան իմ ականջները՝ յաւէտ չլսեմ աղմուկն աշխարհի,
Յաւէտ կուրանում աշխարհի համար, և ետ չնայեմ տեսնելու մարդկանց:

Շարժվի՛ր, քարաւան, դարե՞ր և դարե՞ր թռիր, սլացիր արևը դէպի,
Նրա լուսեղէն, բոցեղէն գրկում, որ արևանամ և յաւէրժանամ:

Օ՜, իմ մայր արև, քո ոսկեփրփուր ծիրանիդ ծգիր ուսերիս վրայ,
Որ ես յաղթական, լոյս-փառքերիդ մէջ սլանամ յաւէրժ դէպի, դէպի քեզ...

Եօթնեւորդ Սուրան

Եւ ուղտերն, ասես, ոսկի մակոյկներ, հուր ալիքները ծով-անապատի
ճեղքելով արագ սլանում էին դէպի բոցեղէն, ոսկեղէն հեռուն:

Եւ ոչ մի սամում հրաշունչ թևով չէր կարող հասնել նրանց արշաւին,
Նրանց թռիչքին չէր կարող հասնել սլաքը նետի վայրի բեղուինի:

Օազիսներից մայր արմաւենին վառ հէքեաթների լոյս վէրիներից
Համբոյր էր բերում, սիրոյ ողջոյններ, անո՜ւշ դայլայլում նրա ականջին:

Բայց Աբու Ղալան չէր ուզում լսել քնքուշ սօսափին, սիրոյ ողջոյնին,
Թռչում էր անդուլ դէպի արևը, և ինքն էլ պայծառ արևի նման:

Նրա ետևում լոկ անապատն էր փռած հոլանի լոյսի գրկի մէջ.
Իսկ գլխի վերև արևն էր նազում շափիւղեայ վարսով և լուսափթիթ:

Ուղտերը արծակ պարուսաններով հուժկու, մոլեգին, այնպէս խօլական,
Սլանո՜ւմ էին, զիլ թռչո՜ւմ էին հրեղէն թափով խենթ ու խելագար:

Եւ արեգական վառ ցնցուղի տակ բոցկլտում էին ուղտերը զարթ,
Եւ բարձրաղօղանջ կայլակում էին զանգակներն ազա՜տ, պայծառ. ցնծագին:

Եւ ոսկէփրփուր ծիրանին ուսին Աբու Մահարին յաղթական և վեհ՝
Թռչում էր անընկնելի, թռչում էր անխոնջ դէպի արևը, անմահ արևը...

ՎԵՐՋ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԱՄԻ ՎԷՃԸ ԱՍՏԾՈՒ ՀԵՏ

Օմար Խայամը, Խորասանի վօտահար բանաստեղծը, ոսկեղէն նարգիսների մէջ նստած՝ ասխարհի ունայնութիւնը մոռանալու համար կաւէ գաւաթից գինի էր խմում:

Այդ միջոցին բարձրացաւ յանկարծ մի սատանի-համի, որ իր պոչի վրայ ցցուած՝ պռոյտ-պռոյտ գալով, խելագարի պէս այս ու այն կողմն էր վազվզում, ձեռքն ընկածը ֆռում, ջարդում, կոտրում:

Մէկ էլ, հարամու պէս արշաւեց նա խեղճ Խայամի վրայ, անեծս փէշերով ուեց, վայր ֆցեց գինու գաւաթը, կոտրեց կաւէ գաւաթը, գինին թափեց հողի վրայ:

Ցեռոյ խելառ ու չար համին՝ թեւերը թափահարելով, սինլֆոի նման սուլելով, ուշուացնելով՝ փախաւ, թռաւ հեռուները:

Խայամը մէկ զայրացած նայում էր հեռացող համու եռեւից, մէկ ափսոսանքով նայում էր կոտրած գաւաթին եւ կենսաբաշխ կարմիր հեղուկին, որ ծարաւ գետինը ծծեց մի վայրկենում թունդ հարբեցողի պէս:

Ապա աչքերը ձգեց կապուտակ երկնին եւ այսպէս ասաց Օմար Խայամը, Խորասանի վարդերի ֆխուր բլբուլը.—

Իմ վառ գինու գաւաթն հողէ
Դու կոտրեցիր, ո՛վ Աստուած,
Ուրախութեան դուռն իմ առաջ
Դու փակեցիր, ո՛վ Աստուած:

Թող բերանս լցի հողով,
Որը խմեց իմ գինին.
Ի՞նչ արեցիր, մի՞թէ դու էլ
Թունդ հարբած ես, ո՛վ Աստուած...

Եւ Աստծուն լսելի եղաւ Խայամի տրտունջն ու յանդիմանութիւնը. բարկացաւ Աստուած, սաստիկ բարկացաւ, որ մի հողեղէն յանդգնում է այդպիսի բերան բանալ: Եւ պատժեց Աստուած Խայամին. բանասեղծի բերանը ծռեց, լեզուն կարկամեց. էլ չէր կարող խօսել Խայամը, ունայնութեան քաղցրախօս բլբուլը:

Երբ անցաւ մի քիչ ժամանակ, զգաստացաւ Խայամը, տեսաւ ծանր պատիժը, զղջաց եւ դարձաւ այսպէս բոբոքեց դէպի Աստուած.—

Աշխարհումս մեղք չըգործած
Ո՞վ կայ, ասա՛, Աստուա՛ծ իմ.
Եւ նա, որ չի մեղանչում,
Ի՞նչպէս կ'ապրի, Աստուա՛ծ իմ:
Թէ վաս անեմ, թէ վաս խօսեմ,
Դուն էլ ինձ վաս պատիժ տաս,
Ուրեմն ի՞նչն է իմ եւ քո մէջ
Տարբերութիւնն, Աստուած իմ...

Եւ Աստծուն լսելի եղաւ Խայամի զղջումն ու իմաստալից խօսքը. զարմացաւ, թէ ի՞նչպէս մի հողեղէն կարող է այդպէս խելացի խօսել, ամաչեց ինքն իր մէջ, եւ նեռեց Խայամին՝ վերսին շնորհելով նրան և՛ ծիրանի գինի, և՛ աւելի իմաստուն լեզու:

1241

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քասիս. երկտողանի, երկայնաձիգ գրած պոէմ. արաբերէն.
Սուրահ. գլուխ, հատուած.
Գազէլ. սիրոյ երգ.
Իբլիս. դեւ, սատանայ.
Հէջազ. արաբական ծովեզերք, նահանգ.
Տարգի. երգ.
Նարգիս. նարգիս. *(ծաղիկ)*
Զաբար. ծէրոն *(բոյս անապատի)*
Շէմս. արաբերէն արեւ.
Սալամ. ողջոյն.
Շիւքր. փառք, գոհութիւն.
Սամում. անապատի տաք հողմ, խորշակ.
Ալ-Կորան. Ղուրան:

2013

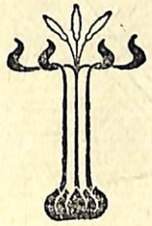

«ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԱԶԳԱԿ»

1. ԿԱՐՄԻՐ ԼՈՒՐԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԷՍ *(Քերթուածներ)*, **Սիամանթօի**, 3.50
2. ՀԱՃԻ ԲԷԳ *(Վէպ)*, **Վրթանէս Փափազեանի** 6.—
3. ՑԵՂԻՆ ՍԻՐՏԸ *(Քերթուածներ)*, **Դանիէլ Վարուժանի** 9.—
4. ՑԱՅԳԱԼՈՅՍ *(Արձակ էջեր)*, **Ռուբէն Զարդարեանի** 7.50
5. ԹԱՅԻՍ *(Վէպ)*, **Անատոլ Ֆրանսի**, Թարգմ. **Տ. Ս.** 7.—
6. ՍԱՆԹՕ *(Պատմուածքներ հայ բոյսերու կեանքին)*, **Վ. Փափազեանի** 5.—
7. ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ *(Քնարեր)*, **Ա. Թաճատկեանի** 2.50
8. ՄԱՅՐԸ *(Նոր վէպ)*, **Դ. Մելոյեանի** 4.—

Շուտով կը ծանուցուին յաջորդ հատորները

ԳԻՆ 100 ՓԱՐԱ

ՏՊԱՐԱՆ «ԱՐԱՔՍ», ՊԱՊԸ ԱԼԻ ԷՊՈՒՍՈՒՈՒՏ ՓՈՂՈՑ, ԹԻՒ 20

10239